

DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER
STRANDGADE 56 • 1401 København K
32 69 87 87 • diis@diis.dk • www.diis.dk

DIIS Brief

2005 Review-konferencen om Ikke-Spredningstraktaten af Kernevåben (NPT) af 1970

Martin Rødbrø
Maj 2005

Ikke-Spredningstraktaten af Kernevåben (NPT) af 1970 repræsenterer det internationale samfunds væsentligste nuværende instrument til at imødegå spredningen af kernevåben og at opnå global nedrustning. Traktaten er ikke mindst væsentlig grundet den store formelle tilslutning; kun Indien og Pakistan samt Israel er ikke medlemmer, og netop de tre lande har eller formodes at have erhvervet kernevåben uden om traktaten.

Traktaten har derfor også været en succes i den forstand, at antallet af lande med kernevåben ikke er forøget drastisk, men effekten af globalisering og den almindelige teknologiske udvikling betyder, at NPT er kommet under stigende pres for en revision.

Medlemsstaterne mødes i maj 2005 til en Review-konference med henblik på at vurdere om traktaten fortsat er tidssvarende. Delegationerne vil imidlertid søge at fremme forskellige nationale dagsordner, der vil gøre det vanskeligt at nå til enighed om en revision af traktaten.

Martin Rødbrø er fuldmægtig og forsker ved Afdelingen for konflikt- og sikkerhedsforskning ved DIIS

Introduktion

I tidsrummet 2 – 27. maj 2005 vil de nuværende 188 medlemsstater afholde "the 2005 Review Conference of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons Treaty" ved de Forenede Nationers Hovedkvarter i New York. Nordkorea deltager dog trods fortsat formelt medlemskab ikke.¹

NPT foreskriver i paragraf otte, at medlemsstaterne kan afholde 5-årige konferencer for dels at styrke den internationale indsats for at modvirke spredning af kernevåben og dels vurdere medlemsstaternes fortsatte overholdelse af traktatens forpligtelser.

Traktaten har været en succes, men der er begrundet tvivl om den efterhånden stadig er tidssvarende. En ændret verdensorden og globaliseringens effekt på tilgængeligheden til teknologi har ført til nye sikkerhedsbehov hos flere lande. Der er problemer med kontrol af en række landes nukleare programmer, og flere lande har flirtet med kernevåbenteknologien.

Baggrund

NPT markerede i 1970 en væsentlig sejr for bestræbelserne på at begrænse udbredelsen af kernevåben. Indtil det tidspunkt havde adskillige lande eksperimenteret med kernevåbenteknologi, men med traktatens indhold af rettigheder og pligter lykkedes det at skabe det markante kompromis, der har bidraget til at kun to lande siden 1970 har detoneret kernevåben (Indien 1974 og Pakistan 1988).

Traktaten skelner mellem kernevåbenstater (USA, Rusland, Storbritannien, Frankrig og Kina) og ikke-kernevåbenstater, hvor hver gruppe i henhold til traktaten har rettigheder og pligter, hvis overordnede mål er på kortere sigt at hindre yderligere spredning af kernevåben og på længere sigt at bidrage til den permanente afskaffelse af disse våben.

Kernevåbenstaterne må således beholde deres kernevåbenarsenaler; må ikke overføre kernevåben til andre; må ikke hjælpe andre til at erhverve eller udvikle kernevåben; og forpligter sig til at indgå i forhandlinger om nedrustning.

Ikke-kernevåbenstaterne må ikke fremstille, erhverve eller besidde kernevåben; må gerne udvikle, fremstille og anvende nuklear energi til fredelige formål; og skal i medfør af såkaldte safeguard-aftaler acceptere internationale inspektioner af nukleare aktiviteter og materialer for at tilsikre at de ikke anvendes til kernevåben.

Problemområder

Men NPT afspejler også både en verdensorden og et teknologisk stade af i går, og dette er i høj grad medvirkende til at traktaten er under pres fra flere forskellige fronter:

Med sammenbruddet af Sovjetunionen afløstes det daværende bipolar system og den deraf kommende stabilitet indbygget i terrorbalancen af en mere diffus magtbalance centreret om verdens eneste tilbageværende supermagt, USA. Dette har givet anledning

¹ Nordkorea meldte sig efter uoverensstemmelser med det internationale samfund ud af NPT med effekt fra 11. januar 2003, hvilket landet i medfør af traktatens paragraf 10 også er berettiget til. Imidlertid har de øvrige NPT-medlemmer, de tre traktat-depositarer (USA, Rusland og Storbritannien) eller FNs Sikkerhedsråd forholdt sig hertil, hvorfor Nordkorea formelt stadig må regnes som medlem.

til ændrede opfattelser i en række lande af deres sikkerhedsbehov og det omfang hvori dette kunne dækkes af kernevåben.

Globaliseringen og den almindelige teknologiske udvikling har bidraget til at sprede følsom teknologi til stater, der for 35 år siden ikke kunne tænkes at have det nødvendige teknologiske fundament – hverken henset til kapitalapparat eller human ressourcer.

I dag er en af de store trusler mod selve traktaten dennes paragraf fire, der tilsiger, at intet skal forhindre ikke-kernevåbenstater i at udvikle, fremstille og anvende nuklear energi til fredelige formål. Dette omfatter kontrollen med det såkaldte nukleare brændselskredsløb, der sætter en stat i stand til at have national kontrol over alle aspekter af den fredelige udnyttelse af kerneenergi men også – med få ændringer – at kunne fremstille den kvalitet af spalteligt materiale, der er forudsætningen for at fremstille kernevåben. Safeguard-aftalerne skal regulere dette område, men der er behov for at styrke disse, som også anskueliggjort inden for de seneste par år med Libyen og Iran.

Det selvsamme noget diffuse sprog, der muliggjorde et omfattende kompromis, er derfor også en af traktatens svagheder. Det ses i striden mellem kernevåbenstaterne og ikke-kernevåbenstaterne:

Kernevåbenstaterne med USA i spidsen vil formentlig på dette års review-konference ønske at få fokus på lande som Iran og Nordkorea og deres tvivlsomme nukleare programmer og ligeledes formentlig fremsætte forslag om at forbyde alle på nær ganske få lande ret til den dual-use teknologi, der kan anvendes til både kerneenergi og kernevåben.

Der er til gengæld blandt ikke-kernevåbenstaterne utilfredshed med kernevåbenstaternes manglende vilje til at opgive kernevåben, og denne fraktion ser blandt andet afvisningen af en traktat om forbud mod prøvesprængning og udviklingen af nye kernevåben som trusler mod NPT.

Men denne strid gør det også meget vanskeligt at åbne diskussionen om en ændring af traktaten: Ønsker en fraktion at ændre på et aspekt af traktaten, vil en anden fraktion øjeblikkeligt kræve ændringer af andre aspekter.

Derfor er faren ved en ændring af traktaten, at resultatet vil være en udvandet aftale, der i højere grad vil åbne for spredning af kernevåben. Spørgsmålet er imidlertid om traktaten i dens nuværende form kan siges at være tidssvarende nok.

Dette brief vil blive fulgt op af en længere vurdering af traktaten efter afslutningen af NPT 2005 Review Conference.

DIIS's Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier

Dette DIIS Brief indgår i de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier. Projektet, der er finansieret af Forsvarsministeriet, startede i 2000 og løber frem til 2009.

De forsvars- og sikkerhedspolitiske studier har fokuseret på EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, NATO og den såkaldte revolution i militære anliggender.

I en tid, hvor betingelserne for at føre sikkerhedspolitik og opnå sikkerhed forandres, finder DIIS det afgørende, at de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier udnytter synergien mellem teoretiske overvejelser om sikkerhedens nye karakter og konkrete analyser af de nye krav til sikkerhedspolitik. Ydermere er indholdet af en sådan afgørende ny dagsorden vigtig at videre formidle til offentligheden.

Forskningsopgaver formuleres i samarbejde med Forsvars- og Udenrigsministeriet. Forskningen og konklusionerne af denne er uafhængige, og afspejler hverken de involverede ministeriers synspunkter eller en officiel DIIS holdning til det givne spørgsmål.

Resultaterne af de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier tager mange former – fra 'research briefs' til artikler i internationale videnskabelige tidsskrifter – for at leve op til vores mål at foretage forskning af høj kvalitet og formidle denne til offentligheden.

Fagligt Panel

Christopher Coker, Reader, London School of Economics and Political Science

Heather Grabbe, Research Director, Centre for European Reform

Lene Hansen, lektor, Københavns Universitet

Sten Rynning, lektor, Syddansk Universitet

Knud Erik Jørgensen, lektor, Aarhus Universitet

Ole Kværnø, Chef, Institut for Strategi, Forsvarsakademiet

Theo Farrell, Senior Lecturer, University of Exeter

Iver Neumann, seniorrådgiver, det norske udenrigsministerium, forskningsprofessor, NUPI

Mehdi Mozaffari, professor, Aarhus Universitet

Robert C. Nurick, Director, Carnegie Endowment for International Peace, Moscow

Mikkel Vedby Rasmussen, lektor, Københavns Universitet

Terry Terriff, Senior Lecturer and Director of the Graduate School of Political Science and International Studies, University of Birmingham

Ståle Ulriksen, vicedirektør og leder af FN-programmet, NUPI

Michael C. Williams, lecturer, University of Wales at Aberystwyth

Yderligere information

For yderligere information om *De Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier* kontakt afdelingschef Peter Viggo Jakobsen, tlf.: 32 69 87 63 eller pvj@diis.dk.

For yderligere information om emnet for dette brief, se DIIS's hjemmeside (www.diis.dk), eller kontakt forsker, fuldmægtig Martin Rødbro på 32 69 87 42 eller mrd@diis.dk.